

‘Ο κ. Ψαθάς είναι ένας έξυπνότερος εἰρωνιστής ὁ ὁποῖος δὲ γελᾷ μόνο γιὰ νὰ διασκεδάσει· τὸ γέλιο του εἶναι μάλιστα κάποτε πολὺ πικρὸ. Θὰ μπορούσε ἐξαίρετα νὰ ἔχει γιὰ μὶτο του τὸ περίφημο ἀπόφθεγμα τοῦ Φιγκαρό: «Σπεῦδω νὰ γελάσω μὲ ὅλα, ἀπὸ φόβο μὴν ὑποχρεωθῶ νὰ κλάψω». Δὲν ἔχει ὅμως καὶ συνθετικὰ ἱκανότητες· τὸ μάτι του σταματᾷ στὴ λεπτομέρεια, αὐτὴν ξεχωρίζει· δὲν κατορθώνει νὰ συνδέσει διάφορα θέματα καὶ νὰ σχηματίσει ἓνα σύνολο. Ἔτσι οἱ ἐπιτυχίες του περιορίζονται στὰ σκίτσα, στὸ χρονογράφημα, στὸ σκέτς· κάθε φορὰ ποὺ καταπιάσθηκε μ’ ἓνα ἔργο ὀρχηστρικό, πρόβαλαν παράλληλα μὲ τὴν εὐφυΐα του καὶ τὴν ὀξεία του παρατηρητικότητα οἱ ἀδυναμίες του καὶ οἱ ἀνεπάρκειές του· τὸ περίεργο εἶναι ὅτι, ἀντὶ νὰ διαλέξει γιὰ συνεργάτη του στὰ θεατρικά του ἔργα ἓνα συγγραφέα ποὺ θὰ εἶχε ἀκριβῶς τὰ προσόντα ποὺ τοῦ λείπουν, καὶ ποὺ θὰ ἦταν καὶ ἄριστος κάτοχος τῆς θεατρικῆς τεχνικῆς, συνδυάσθηκε μὲ τὸν κ. Ροῦσσο, ὁ ὁποῖος ἔχει ἓνα ἐντελῶς ἀνάλογο καὶ συγγενικὸ μὲ τὸ δικό του ταλέντο. Ἔτσι, ἀντὶ νὰ συμπληρῶνουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἀπλὰ χαράζουν χτυπητότερα τίς χαρακτηριστικὰς τοὺς ιδιότητες καὶ ἐλλείψεις. Δὲν ξέρω ἀκριβῶς ποιὰ εἶναι στὴ δυάδα Σακελλάριος-Γιαννακόπουλος ἡ συμβολὴ τοῦ καθενός, γιὰτὶ οἱ δύο αὐτοὶ συγγραφεῖς δὲν ἐμφανίζονται χωριστά· ὅταν παρακολουθεῖ κανένας ὅμως τὰ ἔργα τους, ἔχει τὴν ἐντύπωση τῆς ἐναρμονισμένης πολυφωνίας· στὰ ἔργα τῶν κ.κ. Ψαθά καὶ Ροῦσσου ἀκούει κανένας δύο φωνές ποὺ τραγουδοῦν μαζὶ, μονοφωνικά, τὸν ἰδιοσκοπῶ.

Και στην τελευταία τους κωμωδία τὰ εὐφυολογήματα, τὰ σατιρικά ἐπιγράμματα ἀφθονοῦν· ὁ διάλογος σπινθηρίζει. Τὸ ὅλο ὁμῶς οἰκοδόμημα δὲν ἔχει στερεότητα, συνοχή, ρυθμό. Ἡ πρώτη πράξις, ἡ μόνη ὀπωσδήποτε καλοχτισμένη, μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ παρακολουθήσουμε μιὰ σάτιρα τῆς σημερινῆς ἐξαθλίωσης καὶ διαφθορᾶς. Κι ἂν κάποιος θέλει νὰ παραμείνει τίμιος, δὲ θὰ μπορέσει τελικὰ νὰ ἀντισταθεῖ στὴ διαβρωτικὴ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος· ἡ νοστροπία τοῦ συνόλου ἐπενεργεῖ καὶ σὲ κείνους ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἀντιδράσουν. Ὁ τίμιος θὰ πρέπει νὰ καταδικάσει τὸν ἑαυτὸ του στὸ θάνατο ἀπὸ μαρασμὸ ἢ κι αἰτία. Κι αὐτὴ ἡ πρώτη πράξις προκαλεῖ μέσα μας μερικὲς ἀντιρρήσεις· ἀποροῦμε γιατί πρέπει ὁ τίμιος ὑπάλληλος νὰ εἶναι ἀναγκαστικὰ καὶ σχολαστικὸς καὶ καθαρευουσιάνος. Γιὰ τὴν προσωπογραφία του οἱ κ.κ. Ψαθᾶς καὶ Ροῦσσοι χρησιμοποίησαν ὅλα τὰ τετριμμένα στοιχεῖα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχει ἀπεικονισθεῖ σὲ πολλὰς κωμωδίες ὁ δάσκαλος· ἀλλὰ οἱ σκηνὲς ὅπου σιγὰ σιγὰ μεγαλώνει μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ τίμιου ὑπαλλήλου ἡ ἀποκαρδίωση, γιατί ἀντιλαμβάνεται ὅτι γιὰ τὴν εὐσυνείδητη δουλειὰ του ἔχει μόνον δὲν ἀμείβεται μὰ καὶ τιμωρεῖται—δὲν προάγεται, μόνον καὶ μόνον γιατί ἀρνήθηκε νὰ βοηθήσει μιὰ βρώμικη κομπίνα, καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι μὲ τὰ πολιτικὰ τους μέσα γιὰ νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν καὶ νὰ τὸν ἐκβιάσουν τορπίλισαν τὸν προβιβασμὸ του—εἶναι ἔντεχνα πλεγμένες· ἡ δράση ἀναπτύσσεται ὁμαλά. Ἔτσι παραβλέπουμε σὰν μιὰν ἀδέξια λεπτομέρεια τὴν προσφυγὴ στὸ σχολαστικισμό καὶ στὴν καθαρεύουσα. (Μήπως ἄλλωστε εὐθύνεται γι' αὐτὴν ὁ κ. Ἀργυρόπουλος; δὲν ἀποκλείεται· ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ὁ ὅποιος, ἂν εἶχε στοργικὰ καλλιιεργήσει τὴν ἰδιοφυΐα του θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἓνας μέγιστος καλλιτέχνης, οὐδέποτε δίστασε, πάντα καταδέχθηκε νὰ μεταχειρισθεῖ κάθε μέσο, ἀκόμα καὶ τὸ πιδεῦκολο, γιὰ νὰ διασκεδάσει τὸ κοινό· τὰ γνώριμα μοτίβα εἶναι πάντα εὐάρεστα κι ἀγαπητὰ στὸ πολὺ κοινό· εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι ἡ καθαρεύουσα εἶναι ἓνα τέ-

χνασμα τοῦ κ. Ἀργυρόπουλου· ἀλλ' ὅταν συγγραφεῖς ἐπιτρέπουν καὶ παραδέχονται ἕνας ἡθοποιὸς νὰ προσδώσει τῇ δικῇ του μορφῇ στὸ λόγο τους, συνυπογράφουν τὸ κείμενο ποὺ παρουσιάστηκε.) Ὅπως δὴ ποτε, ὅστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο κλείσιμο τῆς αὐλαίας, οἱ προβλέψεις γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς παράστασης ἦταν εὐνοϊκές· μιὰ πολὺ ζωντανή κωμωδία ἡθῶν διαγραφόταν· μπορεῖ νὰ ὑπερεξόγκωνε τὴν πραγματικότητά, μ' αὐτὸ δὲ θὰ ἦταν ἐλάττωμα· στὴ σάτιρα, στὴ γελοιογραφία, οἱ ὑπερτονίσεις εἶναι ὄχι μόνον θεμιτὲς μὰ κι ἐπιβάλλονται.

Μόλις ὁμοῦς ξανάνοιξε ἡ αὐλαία, ἄρχισε τὸ κατρακύλισμα. Ἡ κωμωδία ἄλλοτε ξεπέφτει στὴ φάρσα—ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω ὅτι οἱ δύο πρωταγωνισταί, ὁ κ. Ἀργυρόπουλος καὶ ἡ Κὰ Γιώτα Λάσκαρη, ἐμφανίζονται, στιγμές, ἢ μιὰ μὲ τὴν κομπιναιζόν της κι ὁ ἄλλος μὲ τὰ ἐσώβρακά του—κι ἄλλοτε ἀναπτύσσεται μὲ ἐντελῶς ἀπλοϊκὴ μονογραμμικότητα. Ὁ τίμιος ὑπάλληλος στὴ δεύτερη πράξη, ἀπότομα, χωρὶς τίποτα σχεδὸν νὰ δικαιολογεῖ τὴ μεταστροφή του—δὲ φαίνεται οὔτε ὅτι εἶναι ἄμεση συνέπεια τῆς ἀποκαρδίωσης ποὺ τὸν εἶχε καταλάβει στὴν πρώτη πράξη—ἀποφασίζει νὰ ἐγκαταλείψει τὴν εὐθεία καὶ ν' ἀκολουθήσει τὴν τεθλασμένη, καὶ πάλι στὴν τρίτη πράξη ἐπιστρέφει μαζὶ μὲ τοὺς συναδέλφους του, τὸ ἴδιο ξαφνικά, σπασμωδικὰ καὶ χωρὶς ἐσώτερη ἢ ἐπιταχτικὴ δικαιολογία, στὴν εὐθεία. Μιὰ ποὺ αὐτὴ ἡ κατάληξη δὲν ἔχει ἐσωτερικὴ δικαίωση καὶ συνεπακόλουθον πειστικότητά, ἀναγκαστικὰ ὑποποτευόμαστε ὅτι οἱ κ.κ. Ψαθᾶς καὶ Ροῦσσος θέλησαν στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ κολακεύσουν τοὺς δημόσιους ὑπαλλήλους ποὺ θὰ ἀποτελέσουν ἕνα μέρος τοῦ ἀκροατηρίου τους. Ἡ ἀρετὴ μπορεῖ νὰ καταπατεῖται· ὅποιος ὁμοῦς ἀκούει πῶς εἶναι ἐνάρετος, πάντα θεωρεῖται εὐχάριστα.

Οἱ κ.κ. Ψαθᾶς καὶ Ροῦσσος καὶ πάλι δὲν καταλήξαν σὲ μιὰ σύνθεση. Μπορεῖ τὸ ἔργο τους νὰ ἀρέσει καὶ νὰ πιάσει· ὁ διάλογός του εἶναι ἔξυπνος, τερπνός, τσουχτερός· τὸ ἔργο εἶναι διασκεδαστικόν, ἀνταποκρίνεται στὶς ἀξιώσεις τοῦ μέσου

θεατῇ. Στὴν Τέχνη ὁμῶς δὲν πρόσφεραν καὶ πάλι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἓνα μεγάλο σκέτς, μιὰ εἰσαγωγικὴ πρώτη πράξι, ποὺ εἶναι ἡ μόνη ἡ ὁποία ἔχει προσπεράσει τὸ στάδιο τοῦ προσχεδιασματος. Στὶς ἄλλες πράξεις ὑπάρχουν ἀξιοπρόσεχτα στοιχεῖα, ἀλλ' ἡ ὅλη κωμωδία βρίσκεται ἀκόμα στὴν περίοδο τοῦ γίγνεσθαι, ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει φθάσει στὴν ἀρτιότητά της.

* * *